

4. *Стратегія кібербезпеки України* : затв. Указом Президента України від 26 серп. 2021 р. № 447/2021. *Офіційний вісник України*. 2021. № 69, ст. 4310. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/447/2021#Text> (дата звернення: 21.11.2025).

5. Балан А. А. Критична інфраструктура в контексті виживання територіальної громади. *Економічний журнал Одеського політехнічного університету*. 2024. № 4 (30). С. 127–133. URL: <https://economics.op.edu.ua/ejoru/2024/No4/127.pdf>. DOI: 10.15276/EJ.04.2024.14.

6. Каталог громадських організацій України [Електронний ресурс] // YouControl Market. – 2026. – Режим доступу: <https://youcontrol.market/catalog/hromadski-orhanizatsii>. – Назва з екрана. – Дата перегляду: 11.05.2026.

7. Балан А. А. Формування експертно-аналітичних центрів локальної стійкості територій: обліковий та безпековий аспекти. *Розвиток бухгалтерського обліку, аудиту, оподаткування та фінансів: реалії часу* : програма Всеукр. наук.-практ. інтернет-конф. (м. Миколаїв, 22 травня 2026 р.). Миколаїв : МНАУ, 2026. С. 7.

8. Balan A.A. Individual Aspects of Internal Audit of the Chornomorsk Territorial Community / A.A. Balan, A.V. Hryhorieva, A.O. Simova // *Економіка: реалії часу*. Науковий журнал. – 2024. – № 2 (72). – С. 24-29. – Режим доступу: <https://economics.net.ua/files/archive/2024/No2/24.pdf> . DOI: 10.15276/ETR.02.2024.3. DOI: 10.5281/zenodo.11238136.

Денис Верба

канд.екон.наук, доцент

Київський національний економічний
університет імені Вадима Гетьмана

Київ, Україна

КОМПЛІМЕНТАРНІСТЬ ДОДАНОЇ ВАРТОСТІ ГАЛУЗЕЙ ЕКОСИСТЕМИ БУДІВЕЛЬНОЇ ІНДУСТРІЇ УКРАЇНИ

Одна з ключових, на нашу думку, рис української моделі соціально-економічного розвитку проявляється в тому, що галузевий розвиток (нарощення доходів, зумовлене, нечастіше, сприятливою кон'юктурою на світових ринках, а не інноваційними досягненнями вітчизняних виробників) не супроводжується поширенням позитивних тенденцій, зростанням доходів та інвестиційної активності на інші галузі. Саме таке явище компліментарності розвитку галузей, що спільно формують простір господарського використання технологічних інновацій є центральною тезою концепції екосистемного розвитку бізнесу [1 – 3]. Відповідно, ми в цій статті дослідимо якою мірою компліментарність притаманна генеруванню доданої вартості галузей, що технологічно пов'язані з будівельною індустрією України. Для цього ми залучили дані підприємств будівництва (код «F» за КВЕД), як центральної галузі екосистеми та підприємств

промисловості будівельних матеріалів. Останні хоч і є усталеною групою (наприклад, існує профспілка працівників будівництва і промисловості будівельних матеріалів [4]), проте не використовується для агрегації статистичних даних. Відповідно, ми самостійно вибрали з КВЕД «Переробна промисловість» 19 видів економічної діяльності, що створюють продукцію, провідна сфера застосування якої – будівництво, реконструкція та ремонт житлових і нежитлових приміщень. Аналогічно ми вибрали серед підприємств «Оптової та роздрібною торгівлі» (код «G»), ті ВЕД (усього п'ять), назви яких свідчать про спеціалізацію на торгівлі продукцією для будівництва, реконструкція та ремонту житлових і нежитлових приміщень. Підприємства належні до ВЕД «діяльність у сферах архітектури та інжинірингу, надання послуг технічного консультування» ми також класифікували до складу бізнес-екосистеми, відповідно, залучили дані по них до бази даних. Нарешті, незважаючи на те, що фінансові установи (код 64, «надання фінансових послуг, крім страхування та пенсійного забезпечення») не можуть вважатись щільно пов'язаними з будівництвом на галузевому рівні (для переважної більшості комерційних банків підприємства будівництва чи промисловості будівельних матеріалів не є ключовими клієнтами, що звісно відбиватимуть і значення обох типів коефіцієнтів Леонтьєва) ми включили показники цієї групи підприємств до бази даних, але трактувати результати аналізу функціональних зв'язків будемо з урахуванням відсутності щільного зв'язку між галузями в ланцюжку створення цінності.

Ми застосовуємо також такий критерій (ознаку) компліментарності функціонування галузей – учасників бізнес-екосистеми, що дозволяє компенсувати відносно невелику тривалість динамічних рядів (з 2010 по 2024 роки). Цей показник – співвідношення варіативності сукупних обсягів доданої вартості (генерованої в межах усієї екосистеми разом) і обсягів доданої вартості, що генерується кожним окремим компонентом екосистеми. Якщо варіативність сукупних обсягів доданої вартості суттєво менша за варіативність окремих компонентів, це ознака того, що коливання таких компонентів компенсують одне одного, тобто мають різні знаки: зростання доходів в одних видах економічної діяльності компенсується скороченням в інших, належних до екосистеми видах і навпаки. Відповідно, виразне переважання варіативності доходів в окремих галузях компонентах екосистеми, порівняно з її сумарними доходами буде свідчити на користь меншої органічності такої екосистеми і меншої синергії, що вона дозволяє отримати. Водночас, близькість показників варіативності доданої вартості, генерованої окремими учасниками екосистеми і загальних по усій екосистемі свідчить на користь більшої органічності такої екосистеми та більшої синергії, що вона забезпечує.

Зважаючи на те, що підприємства різних галузей зазнають не однакового впливу інфляції та мають різні можливості перекладати інфляцію ресурсів на споживачів своєї продукції через підвищення ціни, ми провели попередню обробку усіх номінальних вартісних показників, щоб їх динаміка найменшою мірою відбивала вплив цінового чинника і найбільшою – лише вплив фізичних обсягів виробництва (реальну купівельну спроможність генерованих в процесі

виробництва факторних доходів). Для цього показники доданої вартості приведені до постійних цін базисного року. Стосовно показників будівництва для цього використані індекси цін у будівництві [5], стосовно підприємств промисловості будівельних матеріалів – індекси цін виробників промислової продукції.

Розрахунки міри варіативності показників доданої вартості для кожної галузі окремо та для усіх галузей в сукупності наведено в таблиці 1.

Таблиця 1. Показники варіативності доданої вартості протягом ретроспективного періоду

галузь	Середньоквадратичне відхилення	
	Абсолютне значення	% середнього за ретроспективний період
Будівництво	2682473,90	9,13
діяльність у сферах архітектури та інжинірингу	700144,55	11,08
Промисловість будівельних матеріалів	802509,59	5,00
Торгівля будівельними матеріалами	606209,24	8,30
Фінансові послуги	3357647,54	12,22
Уся бізнес-екосистема (5 елементів)	5119228,99	5,91
Уся бізнес-екосистема (4 елементи – без фінансових послуг)	3932685,24	6,66

Джерело: розраховано автором за даними [6]

Дані зведені в таблиці свідчать, що варіативність показників доданої вартості для усієї екосистеми суттєво нижчі ніж для будівництва та інших учасників – пряма ознака слабкої компліментарності між параметрами функціонування галузей та ознака далеко не повного використання потенціалу екосистемності в функціонуванні галузей, що технологічно щільно пов'язані з будівельною галуззю. При цьому, вагомий вплив на показник варіативності спричиняє включення / виключення з бізнес-екосистеми фінансових послуг: без доданої вартості цієї галузі варіативність по екосистемі в цілому зростає, що зменшує розрив з показниками окремих галузей (в першу чергу – будівництва) тобто пом'якшує ознаку домінування конкурентності у відносинах галузей, включених до екосистеми.

За результатами розрахунків ми отримали емпіричне підтвердження тези про вагомості відмінності між відносинами в межах бізнес-екосистем розвинутих країн (що формуються на основі спільного створення і вилучення вигід від господарського застосування технологічних інновацій) і українськими бізнес-екосистемами, що формуються в середовищі функціонування базових галузей матеріального виробництва – зокрема будівельної галузі. Стагнація та відсутність вираженої позитивної довгострокової динаміки як щодо масштабів економічної активності, так і щодо її ефективності роблять для українського

бізнесу малопридатними ті моделі міжгалузевої взаємодії, що утвердили свої переваги на тлі стабільних тенденцій зростання в розвинутих країнах.

Література

1. Baldwin, C. Y. (2021). *Design Rules, Volume 2: How Technology Shapes Organizations: Chapter 5 Ecosystems and Complementarities*. Harvard Business School Working Paper, No. 21-033.
2. Paul Milgrom and John Roberts, "Complementarities and Systems: Understanding Japanese Economic Organization," *Estudios Económicos*, 9/1 (17) (January-June 1994): 3-42.
3. Paul Milgrom and John Roberts, "The Economics of Modern Manufacturing: Technology, Strategy, and Organization," *American Economic Review*, 80/3 (June 1990): 511-528
4. Офіційний сайт Профспілки працівників будівництва і промисловості будівельних матеріалів України, електронний ресурс, режим доступу: <https://profbud.org.ua/aboutus>
5. Державна служба статистики України. Офіційний сайт, розділ: Індекси цін у будівництві. Електронний ресурс., режим доступу: <https://www.ukrstat.gov.ua/>
6. Державна служба статистики України. Офіційний сайт, розділ: Показники діяльності суб'єктів великого, середнього, малого та мікропідприємництва (за видами економічної діяльності), режим доступу: <https://www.ukrstat.gov.ua/>

Вікторія Витоптова

науковий співробітник

НДІ «Укразропромпродуктивність»

Київ, Україна

ЕКОНОМІЧНИЙ ТА СТРАТЕГІЧНИЙ ПОТЕНЦІАЛ ВІДРОДЖЕННЯ БАВОВНИЦТВА В УКРАЇНІ ЯК ЕЛЕМЕНТ НАЦІОНАЛЬНОЇ БЕЗПЕКИ

У сучасних умовах глобальної нестабільності доступ до стратегічної сировини стає ключовим фактором національної стійкості. Для України бавовник перестав бути лише культурою для легкої промисловості, перетворившись на критичний ресурс оборонного значення [1; 2]. Бавовняне волокно на 90-95% складається з чистої природної целюлози, що є безальтернативною сировиною для виробництва нітроцелюлози та бездимного пороху. В умовах повномасштабної війни формування закритого циклу виробництва боєприпасів є фундаментом енергетичної та безпекової незалежності держави.

Питання рентабельності бавовництва вивчалися в контексті загальної аграрної економіки, проте специфіка створення локальних бавовняних кластерів